

TEÓRIA DIZAJNU

Ročník: I.

Odbor: 822I 6 Dizajn

Pomaturitné štúdium

Vyučujúci: Ing. Michaela Kozmášová

I. hodina

- Vznik pojmu dizajn
- Základné definície a pojmy

DIZAJN

- V posledných rokoch zovšeobecnené pomenovanie pre **návrh a výsledok procesu formovania výrobku**, architektúry, atď.
- Dizajn, ktorý dnes rešpektuje sériovosť, ale aj unikátny výrobok, prispieva k tomu aby bol predmet **užitočný, funkčný prakticky a funkčný esteticky**.

HISTÓRIA A ETYMOLOGIA

- Slovo dizajn má svoj pôvod v latinskom slovese ***designo, designare*** (označovať, vyobrazovať). Z latinčiny ho prevzala angličtina, kde sa jeho význam zhrňuje to týchto okruhov:
 - A. Forma, konštrukcia, plán, podoba, predloha, rozvrh, schéma, strih, úprava, vzhľad, zámer, vzor, vzorec.
 - B. Ilustrácia, kompozícia, kresba, návrh, objekt, projekt, tvar, výkres.
 - C. Cieľ, koncepcia, poňatie, predstava, úmysel, úprava, vynález, zámer.

HISTÓRIA A ETYMOLOGIA

- Vo francúzskom jazyku je význam slova **dessin** – *úmysel, zámer*. (Slovo *dezén* sa bežne používa na označenie vzorky povrchu gumy kola automobilu, či určitej textílie.)
- Koncom 16.storočia sa v Taliansku používali pojmy **disegno interno** (koncept plánovaného umeleckého diela) a **disegno esterno** (vytvorené dielo).
- **Disegno** podnes znamená aj dizajn

DIZAJN V DNEŠNOM CHÁPANÍ

- Veľký slovník cudzích slov označuje slovo dizajn ako:
„vonkajší vzhľad alebo tvar priemyslového výrobku, tovaru, najčastejšie spotrebného“
- V súčasnej dobe môžeme zovšeobecniť nasledujúce koncepcie a interpretácie dizajnu:
 - I. Výtvarné alebo architektonické navrhovanie a projektovanie všetkých výtvarných a architektonických objektov, pričom realizácia návrhu nie je podmienená jeho priemyselným spracovaním

DIZAJN V DNEŠNOM CHÁPANÍ

2. Navrhovanie produktov pre sériovú priemyselnú výrobu. Rozhodujúcimi znakmi sú tu interaktívnosť, priemyselné spracovanie, široké série s identickými jedincami. Strojárske výrobky alebo široká škála spotrebného priemyslu.

3. Tretia koncepcia chápe dizajn v zmysle konceptu, zámeru, myšlienky. Tie nie sú podmienené ani priemyselným spracovaním, ani priamym podieľaním sa na tvorbe životného prostredia človeka. Uskutočnenie idey sa tu nahradzuje ideou uskutočnenia.

„PRVÝ DIZAJNÉR“

- Ako prvý dizajnér je neraz označovaný **Leonardo da Vinci (1452-1519)**
- Umelec bol i autorom vedeckých štúdií o anatómii, optike, mechanike, považuje sa za priekopníka náuky o strojoch
- Za prvého dizajnéra ho považujú i preto, že v jeho tvorbe sa výrazne prejavovala **symbióza *desegna interna* aj *esterna***.

2. Hodina

- Priemyselný dizajn
 - Dizajnér

Priemyselný dizajn

- Pojem sa zrodil na prelome 19. a 20. storočia ako anonymný nepomenovaný jav. Konfrontoval sa ale aj vzájomne ovplyvňoval s umeleckým remeslom, úžitkovým umením ako aj inými umeleckými druhmi.
- R.1919 : „model vytváraný pre priemysel“ (Joseph Sinnel)
- „práca návrhárov, ktorí majú byť činní vo všetkých sférach priemyslu, a to predovšetkým vo vytváraní nových foriem materiálu“ (Mart Stam, 1899-1986)
- V dnešnej dobe z kontextu interpretácie slova dizajn vyplýva, že ide o
„návrh spracovaný priemyselnou cestou“

Pojem priemyselný dizajn

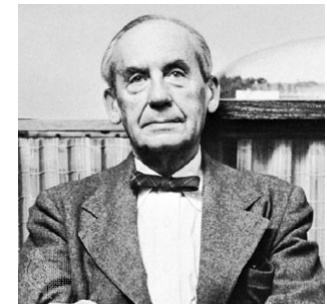
- „architektúra predmetov“ (Le Corbusier)

Le Corbusier, Kreslo LC4

Pojem priemyselný dizajn

- „moderné architektonické umenie, ktoré ako prirodzená vlastnosť človeka, by malo byť všezahrňujúce vo svojej sfére“ (Walter Gropius)

Priemyselný dizajn - ISCID

- Snahy okolo vytvorenia definície približuje predovšetkým najvyššia profesionálna organizácia v oblasti dizajnu **ICSID – International Council of Societes of Industrial Designers**
- Bola založená 28.júna 1957 v Paríži
- R.1995 na zasadaní ISCID boli schválené návrhy na tri dôležité dokumenty:
 1. **Nová definícia dizajnu**
 2. **Etický kódex správania priemyselných dizajnérov**
 3. **Projekt vytvárania Svetovej rady dizajnérov**

Priemyselný dizajn - ISCID

- **Priemyselný dizajn sa vysvetľuje ako:**
 1. Umelecké projektovanie sériových výrobkov priemyslu
 2. Komplexné projektovanie priemyselných výrobkov sériovej výroby v zmysle komplexnej akosti
 3. Jedna zo zložiek prípravy a realizácie predmetov v priemysle
 4. Proces navrhovania výrobkov
 5. Priemyselný dizajn ako umelecká, individuálna alebo tímová výtvarno-konštrukčná činnosť, podieľajúca sa na vzniku bezprostredných, a najmä znakových (estetických) funkcií produktov priemyselnej výroby

Priemyselný dizajn

- **Zložky priemyselného dizajnu:**

- Estetická (výtvarná) - emotívna
- Utilitaristická
- Technická – racionálna

- **Znaky priemyselného dizajnu:**

- Sériovosť ale aj tvorba unikátov
- Vzťah medzi celkom a časťami diela
- Jednota racionálnych a emotívnych zložiek
- Vzťah medzi celkom a časťami diela
- Prínos kultúry a humanizácie do života človeka

Dizajnér

- „návrhár, architekt, umelec, sochár, konštruktér“ (definícia v angličtine)
- Pojem sa rozšíril na široký okruh výtvarných umelcov a architektov

„Dizajnér nerieši otázky týkajúce sa fungovania predmetu, čo je záležitosťou technika, ale má vplyv na dispozíciu, vzájomný vzťah a obrys častí, ktoré podmieňujú vzhľadom na presne vymedzenú funkciu predmetu originálne, účelné a krásne riešenie.

Dizajnér musí na všetkých úrovniach spolupracovať s výrobou a byť koordinátorom procesu vzniku diela.“

Priemyselny dizajn

Vtip
Originalita
Znakovost' - semiotika

Priemyselný dizajn

3. Hodina

- Semiotika
 - Znak
- Znakové systémy
- Ikony, indexy, symboly

Semiotika

Semiotika – veda o znakových systémoch

- Semiotika (z gr. semios - znak) je teória o znakoch. Jej názov vznikol zo slova "semios", čo v gréčtine znamená znak.
- Definícia znaku má dve časti:
 1. Znak (signum, signans) je niečo, za čím sa skrýva niečo iného (signatum, referent, vec) – svätý Augustín
 2. Existuje niekto, kto si takýto vzťah uvedomuje – Charles Sanders Peirce.

Pojem ZNAK

Pojem znaku je známy zo staroveku a už Aristoteles vyslovil definíciu znaku: „Znak je zmyslovo vnímaný predmet, ktorý odkazuje toho, kto ho vníma na iný predmet.“ Napr. socha panovníka zastupuje v niektorých prípadoch panovníka.

Znaky využívame v bežnom živote a nepozastavíme sa nad tým, že znak má veľa významov. Napr. písmeno „P“ môže byť označením hlásky „P“, ale aj hlásky „R“ v azbuke, označením chemického prvku fosfor, v cestnej premávke slúži na označenie parkoviska atď.

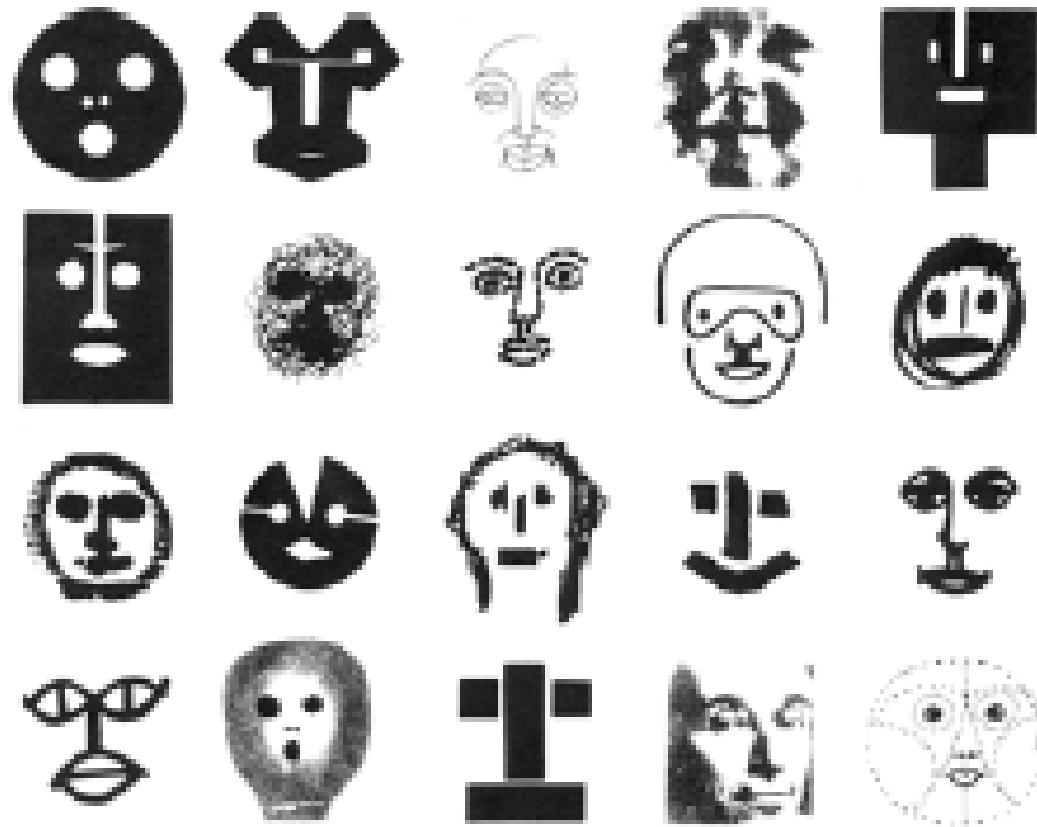
P

P

P

P

Semiotika - príklady

Rôzne spôsoby vytvorenia virtuálneho znaku ľudskej hlavy

Znakové systémy

- Pomocou znakov nevyjadrujeme pravdu jednoznačne, bezvýhradne. Vo vede jednému znaku v istom kontexte zodpovedá väčšinou jednoznačný význam, ale napr. **v umení má znak viacero významov**. Pre každého človeka môže mať umelecké dielo iný význam.
- Znak nefunguje väčšinou sám o sebe, ale je súčasťou **znakových systémov**. Počet znakov v systéme môže kolísať od niekoľkých málo znakov (farby na semafore, znaky vo zverokruhu, a pod.) cez niekoľko desiatok (dopravné značky, karty,...) až po najzložitejšie systémy prirodzených jazykov (až státisíce štruktúrovaných znakov).

Znaky a ich významy

Uvedme si niekoľko ukážok použitia znakov a využitia ich významov:

Európske erby:

1. *Florencia*
2. *rod Barbaringov*
3. *rod Mediciovcov*
4. *Eduard Vyznávač*
5. *univerzita v Oxforde*
6. *rod Rohanov*
7. *markýza de Pompadour*
8. *Normandia*
9. *rod Trautendorferov*
10. *trubadúr Heinrich Frauenlob.*

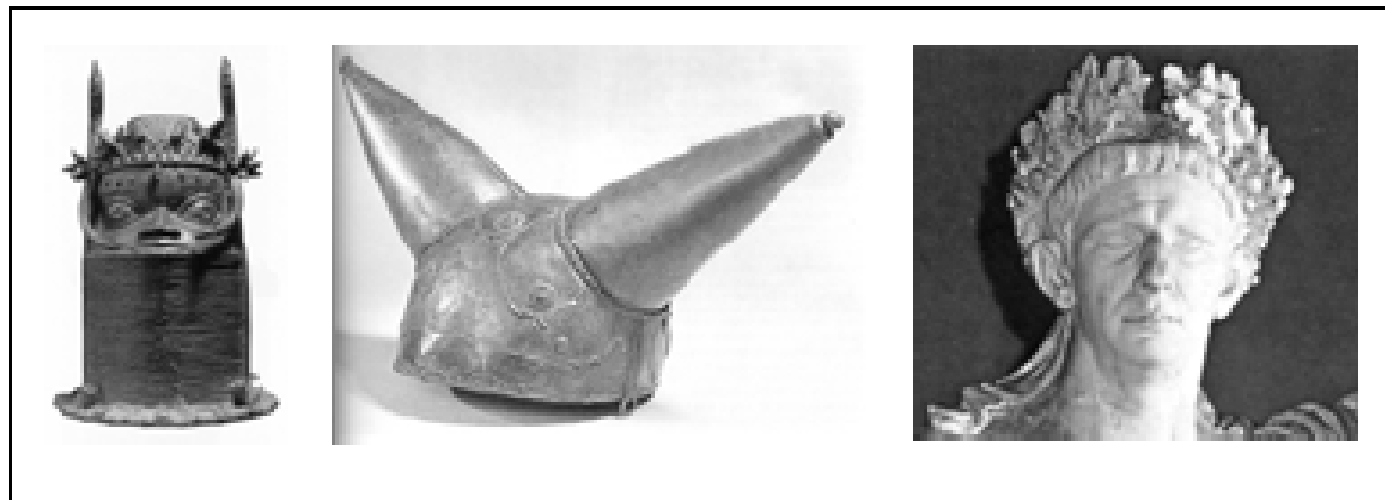
Podoby znaku

Príklad na rôzne vizuálne podoby znaku:

Koruna – ozdoba hlavy, klenot symbolizujúci moc.

Predchodcovia koruny: perové ozdoby, masky s rohmi.

Pravá koruna: symbol kráľovstva či už pozemského alebo nebeského.

Ozdoby hlavy v Afrike, u Keltov u Rímskych cisárov

Významy znaku

Príklad rôzneho významu toho istého znaku:

Vlk – niektoré významy skrývajúce sa pod týmto znakom:

- nebezpečný dravec
- v rozprávkach zosobnenie nebezpečenstva
- v antike „zvierá strašidiel“
- Rimania verili, že ak sa pred bojom objaví vlk, je to predzvesť víťazstva
- v starej Číne vlk symbolizoval žiadostivosť a krutosť
- u turkotatarských stepných národov bol vlk kmeňovým totemom, ich zástavy a štandardy zdobila vlčia hlava
- v kresťanskom svete vystupuje vlk ako symbol diabolského nepriateľa ohrozujúceho stádo veriacich (oviec)
- v bájkach vystupuje ako symbol lstivosti a úskočnosti (žeríav vytiahne vlkovi vzpričenú kosť z hrdla a vlk mu za to neodhryzne hlavu)
- vlk niekedy symbolizuje ostražitosť a bdelosť, preto ho nájdeme aj na erboch

Rozdelenie znakov

Znaky podľa Ch. S. Peircea a Ch. Morrisa
rozdeľujeme na tri skupiny:

1. **Ikonické znaky**, ktoré sú konštituované podobnosťou s nejakým prvkom reality.
2. **Indexy - znaky**, kde ide o vzťah príčiny a účinku, alebo aspoň o vzťah mechanickej následnosti.
3. **Symbols - znaky**, kde nejde o zmyslovú zhodu znakov a skutočnosti. Symbol iné zobrazuje a iné vyjadruje.

Túto klasifikáciu môžeme ilustrovať na príkladoch z vizuálnych umení:

Ikonické znaky sú napr. portrét, krajina, zátišie.

Indexy sú napr. teplé farby v krajine - letná nálada, vrásky na čele portrétu - starosť, žltá-zelená pleť na portréte - choroba.

Symbols sú napr. gloriola - označenie svätých, križ - nástroj umučenia, lev - symbol sily.

Ikonické znaky vo výtvarnom umení

- portrét a krajina

Manet: Portrét Emila Zolu

Sisley: Kanál Saint Martin

Ikonické znaky vo výtvarnom umení

- zátiešie

P.Cézanne: Zátiešie s ovocím

F. Snijders: Zátiešie s ovocím a ulovenými zvieratami

Ikonické znaky v reklame

Indexové znaky vo výtvarnom umení

Van Gogh: Kostol v Auvers

W. Turner: Svetlo a farba

Indexové znaky v reklame

Print Booster:Vodka Chain
reaction

Print Stop Global
Warming Corn

Symbolické znaky vo výtvarnom umení

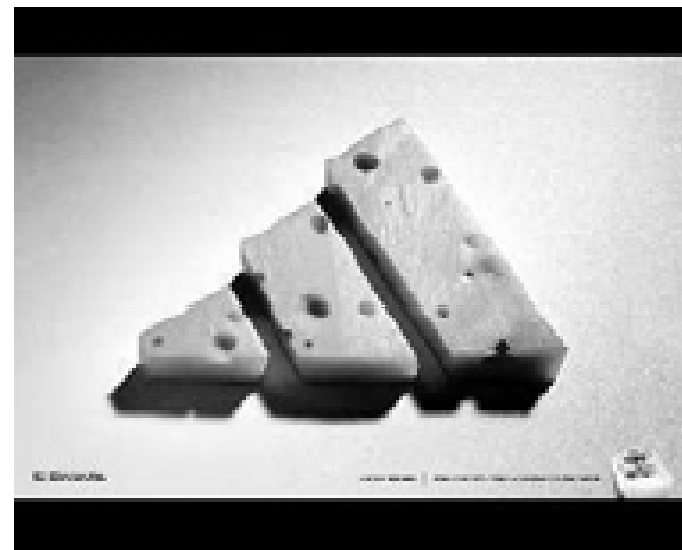
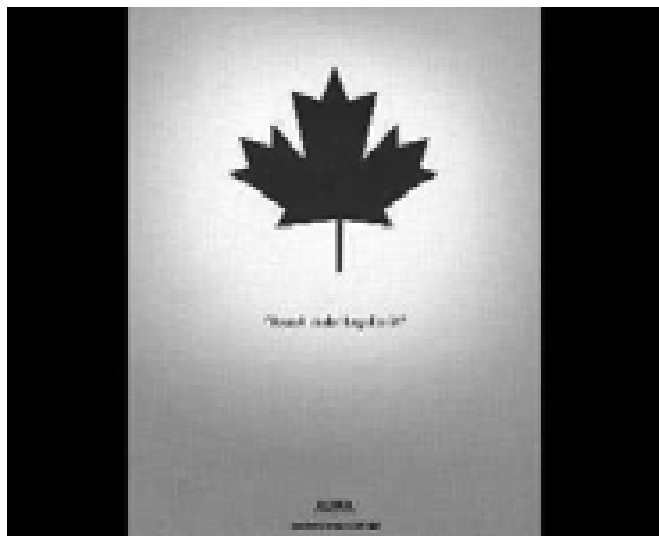

G. Chirico: Pieseň lásky

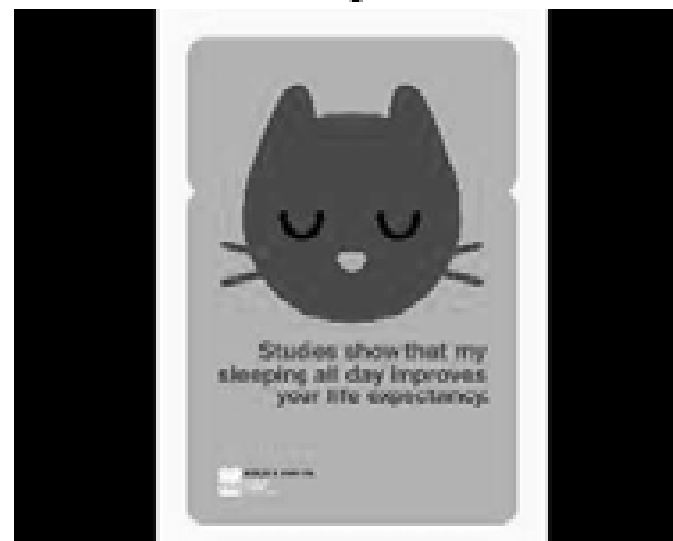

A. Mucha: Reklamný kalendár

Symbolické znaky v reklame

Print Electrolux Washing Machine Adidas

Symbols v dizajne

Jeden z prvých projektov **Philippe Starcka** pre značku Alessi vznikol v druhej polovici 80. rokov. Tento objekt je skutočnou ikonou a symbolom tvorby P. Starcka a značky Alessi. Prvé skice nakreslil P. Starck na papierovú servítku z pizzerie, keď trávil prázdniny pri talianskom pobreží.

Odšťavovač Juicy Salif je potvrdením úlohy Alessi ako mediátora medzi kreatívnym dizajnom a funkcionalitou. Juicy Salif prekvapil svet revolučným dizajnom a zároveň svojou funkčnosťou..

Symbols v dizajne

Kanvica z ušľachtilej nerezovej ocele s píšťalkou v tvare vtáčka bola prvým produktom amerického dizajnéra **Michaela Gravesa** v katalógu doplnkov Alessi. Tento objekt otvoril cestu hravému dizajnu, ktorý bol typický pre 90. roky. Vďaka zmesi postmoderny a popartu sa **kanvica „9093“** stala umeleckou ikonou 80. rokov. Od svojho uvedenia na trh v roku 1985 si kanvica s pískajúcim vtáčikom drží prvé miesto v rebríčku najpredávanejších doplnkov Alessi.

